

* Branddal
Stiftet
1983
Historielag *

Brandvalitten

Hovedbygningen på Øierberget bygd 1953

Nr. 1 Februar 2011 26. årg.

Brandvalitten

Medlemsblad for Brandval Historielag

INNHold

Noen ord fra lederen av <i>Terje Hauger</i>	s 2
Redaktøren melder av <i>Halvor Noer</i>	s 2
Øierberget av <i>Ole Øieren</i>	s 3
Fossbutikken av <i>Arne Foss</i>	s 8
Fossbutikken tillegg av <i>Per Skogrand</i>	s 10
Melbyberget av <i>Tor Aarstad</i>	s 11
Av ordenes saga av <i>Tor Aarstad</i>	s 13
Utflyttet brandvalitt av <i>Gøril V. Kjærstad</i>	s 14
Dansen på Raisky av <i>Dagfinn Olsen</i>	s 15
Levende Finnskog av <i>Hans Johnsson</i>	s 16
Vi har bøker og skrifter til salgs	s 19
Kjenner du bildet?	s 19
Ord og uttrykk av <i>Tor Aarstad</i>	s 20
Arrangementer	s 24

Redaksjonen:

Tlf

Halvor Noer, redaktør	62 82 63 51
Ruth Ruud	62 82 64 17
Terje Hauger	62 82 55 34
Ole Erik Ruud, lay out	62 82 61 11
Ole Lunder, annonser	62 82 66 22

Trykk:

Vinger Trykkeri A/S	62 81 97 00
---------------------	-------------

Framsidedilde:

Hovedbygningen på Øierberget
Foto: tilhører Elin Øieren

Noen ord fra lederen:

Vi er godt i gang med 2011, og de første faste møtene er allerede avholdt. Kanskje dette nummeret av Brandvalitten vil komme til dere før vi har det andre torsdagsmøtet. Der skal vi snakke om hva vi kan gjøre for å utnytte låven på Skineb bedre.

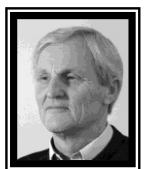
Ellers er det jo Årsmøtet som står for døren, 23.februar, og jeg håper at frammøtet blir godt.

Valgkomiteen har startet arbeidet og jeg vil oppfordre alle, som blir spurt om å påta seg et verv, om å si ja. Vi trenger alle gode krefter for at Brandval Historielag både skal videreføre gode tradisjoner, men også for at vi skal kunne videreutvikle oss. Jo flere som engasjerer seg i styre og stell desto bedre, og dette gjelder ikke bare de som i dag sitter i styret og i grupper.

Engasjement, ideer samt ris og ros setter vi pris på!

Hilsen *Terje*

Redaktøren melder:

Familien Løvenskiold satte sitt preg på Øiermosamfunnet i en 100 årsperiode. Her kan vi lese om Ole Øierenes minner fra denne tiden. Han hadde arbeidet nær opp mot eierne av Øierberget i en stor del av denne perioden.

Arne Foss og Tor Aarstad er andre som har god "husk". De er med å gi leserne av Brandvalitten verdifulle beskrivelser av mennesker, hus og kulturminner fra "gamledager".

Hans Johnssons artikkel viser at det kan være mye finnskogkultur som går tapt, hvis ikke bevaringsinteressen blir bedre.

Jeg vil svært gjerne ha kontakt med flere av dere som har skrevet eller kan tenke dere å skrive ned historie fra samfunn og eiendom i Brandval fra tidligere tider.

Hilsen *Halvor*

Fra Løvenskiolds tid på Øierberget

av Ole Øieren

I 1997 skrev Ole Øieren ned sine livsminner fra mange forskjellige områder. I Brandvalitten nr. 2 2006 står hans beretning om hjemreisen etter deltagelse i krigshandlingene med tyskerne i april 1940. I nr. 4 2006 står en artikkel om gardsdrifta på Nedre Øieren i hans oppvekst. I nr 3 2007 skriver han om ungdomstid på Øiermoen. Her skriver han fra sitt yrkesliv på Øierberget. Red.

Ole Øieren (1915-2007)

Jeg er født 31.01.15 i Nedre Øieren, lokalt kalt Neggarn. Jeg var den 3. i en søskenflokk på 6. Allerede fra 14 års alder deltok vi i alle gårdens gjøremål.

Vinteren 1935 var jeg med som hjelpemann på Sverre Johansens bil. Vi kjørte blant annet skurtømmer fram til Løvenskiolds sag på Langnabben. Vi skiftet ofte på med å kjøre dag og nattskift. For dette arbeidet hadde jeg en lønn på kr 2,50 pr dag eller natt, og på egen kost.

Da 2. verdenskrig begynte i 1939 var Severin Løvenskiold klar over at det ble vanskelig med bensin til lastebilene og bestilte en stor Volvo lastebil i Sverige. Formålet med bilen var å sette på den knottgenerator. Generatoren ble bestilt i Duisburg i Tyskland, men det drøydde før den kom til lands. Da tyskerne okkuperte Norge i april 1940 kom også generatoren, og den ble montert på Volvoen.

Sommeren 1940 var jeg ansatt som hjelpemann på denne bilen, inntil 1. september da jeg fikk tilbud om å begynne på Løvenskiolds kontor. En jobb jeg hadde til 5. februar 1982 da jeg ble pensjonist.

Kontorarbeidet omfattet blant annet: Regne ut og utbetale oppgjør til arbeidsfolket. Videre føre bedriftens regnskap og korrespondanse. Forpliktet bedriften med min underskrift.

Eierforhold

Carl Løvenskiold på Ullern i Oslo kjøpte i 1905 av herrene Gellertsen, Ottosen og Lie det som den gang het Øier- og Fensjø skog. Eiendommens areal var på snaut 40.000 da, hvorav noen og 30.000 da var produktivt. 15.11.33 overdro han eiendommen til sønnen Severin, som den 19.12.63 overdro til sin sønn Carl. Den 06.11.84 solgte Carl eiendommen til Leif Ryen. Den 02.04.90 overtok Jørgen C. Mathiesen eiendommen på odel.

Da Jørgen C. Mathiesen kjøpte Øierberget i 1990, kjente han lite til eiendommens historie, og hadde

heller ingen muligheter til å gjøre seg kjent med den p.g.a. at den forrige eier hadde "fjernet" bedriftens arkiv. Det omfattet eiendommens drift fra 1930 årene til 1986. Det var da naturlig at han anmodet meg om å berette hva jeg husket om dette. Når jeg etter hvert kom i gang med dette arbeidet, ble det til at jeg trakk inn driftsmåter i jord og skogbruk i tiden 1920 - 30 årene og fram til ca. 1950.

Carl Løvenskiold
(1874-1949)

Severin Løvenskiold
(1908-1983)

Carl Løvenskiold
f. 1935

Gårdsbruket Øierberget

Bruket bestod av ca. 35 da dyrket mark. Dessuten i tillegg et areal av øvre del av jordet opp mot skogen. Denne delen ble brukt av Johannes Øierberget og hans to sønner Olaf og Ingvald. Disse to var i en årrekke og hjalp far med slåttonna. Jeg kan ikke huske at Johannes noen gang betalte leie for den del av eiendommen han brukte. Johannes ble tidlig enkemann. Han hadde en bror som het Martin. Disse to var de faste postbærerne til Løvenskiold. Hver dag om ettermiddagen kom de innom kjøkkenet og spurte om det var noe som skulle handles i butikken. Da posten kom sent til Øiermoen, måtte denne turen om høsten og vinteren pga. mørket, foretas i lyset av en fjøslykt.

Opp gjennom årene var det mange forpaktere, vaktmestere, servicemenn og privatsjåfører. Jeg

må bruke alle disse titlene for å dekke alle de gjøremål som de måtte ta seg av. De bodde alle i det som til daglig ble kalt bestyrerboligen. Jeg kan huske følgende:

Johannes Larsen og kone. De hadde en sønn som het Sigurd. Første gangen jeg så en fotball var det Sigurd som lekte seg med den på gårdsplassen. Jeg og mine brødre var ofte i guttedagene og fisket i Søndre Kirketjern og måtte passere gårdsplassen. Sigurd sparket fotballen høyt i lufta og jeg var så redd for å få den i hodet.

Videre husker jeg Elias og Pauline Strand, Nils og Hanna Tomter, Sigurd og Olga Løvtjernet, Kåre og Ingrid Øieren, Søren og Ruth Slåstad, Helge og Reidun Hjalmarssen, Edvin og Elsi Larsson og Gunnar og Synnøve Roverudseter. Jeg velger i fortsettelsen å kalle disse personer forpaktere. De brukte jorda og hadde 4 - 5 kuer, ungdyr, gris og hest. De leverte til Løvenskiolds husholdning så som melk, smør og kjøtt mot betaling.

*Den gamle hovedbygningen – bygd 1909
Bilde utlånt av Helen Lunderbye*

I begynnelsen av 1940 overtok Løvenskiold selv jordbruket og husdyrholdet. Dette for å sikre familien mat. Denne ordningen opphørte i 1959, da matsituasjonen i landet ble mer normal. Da ble husdyra solgt og mye av den dyrkede marka ble lagt ut til plener. Da Løvenskiold i begynnelsen av krigen overtok jordbruk og husdyrhold, ble forpakterne overført på månedslønn for å drive gården videre.

I 1963, da Johannes og Martin var døde, bygde Olaf og Ingvald sitt eget hus på Tønnes grunn ovenfor plassen Sjølyst. Da også Olaf og Ingvald var gått bort, ble huset solgt til Roy Nordli i 1986. Huset på Øierberget som de flyttet fra, ble vederlagsfritt gitt bort til en krigsdeltaker, Gunnar Knudsen, som var psykisk nedbrutt. Han rev og flyttet huset nord for Bergergårdene, øst for Roverud. *(På Torp. Reds anm).*

Før vi fikk hjelpemidlene kjøleskap og fryseboks, måtte forpakterne hver vinter skjære is på Øiersjøen og kjøre til en spesiell isbinge på Øierberget. Her ble isblokkene plassert og senere ble de gjemt i store mengder sagflis. Isbingen var plassert på nordsiden i skyggen av en bygning nedenfor hytta, like før den opprinnelige veien kom inn på den nåværende oppkjørselen. Denne bygningen ble brukt til lagerhus og vognskjul. På en del av bygningen var oppført en 2. etasje som var beboelig. Kanskje Carl Løvenskiolds privatsjåfør bodde her under Carl's familiebesøk på Øierberget? Jeg husker i alle fall at Mathias Mathiesen fra Rotnelien og hans sønner bodde på dette rommet mens de drev med skogsarbeid i nærheten av Øierberget.

Skogeiendommen

På disse traktene var det en skogeiendom til som var omtrent på samme størrelse som Øier og Fensjø. Den var eiet av Lillestrøm Dampsag og Høvleri. Navnet ble senere endret til Lillestrømskogene. Hele området var delt i tre målinger. Delelinjene gikk på tvers av teigenes lengderetning som stort sett var øst-vest. Østre måling fra svenskegrensen og elven Rotna til Øiergårdene og linjen gikk videre mot Detjernåsen. Midtre måling vestover til traktene ved Fensjøen og vestre måling videre vestover til Hofoss og Hokåsskog.

Innenfor disse målingene var det en stor teigblanding. Ofte annenhver teig til de to eierne. Dette skapte store praktiske problemer driftsmessig sett. Disse vanskelige forholdene ble løst ved et makeskifte, som trådte i kraft den 20.08.66. Samtidig ble navnet Øier- og Fensjø skog forandret til Øierberget skog.

Resultatet av makeskiftet ble at ingen av partene måtte betale noe, men en aldri så liten differanse i verdiansettelsen, tror jeg ble ordnet ved en liten arealoverføring. Skulle jeg vurdere resultatet i et langsiktig perspektiv, tror jeg nok at Lillestrømskogene ble den seirende part.

Skogsdrift

For nå å gå over til det praktiske skogbruket, som hogst og kjøring, så har det vel aldri skjedd så store forandringer som i de siste 45 - 50 årene. Jeg tenker da på at motorsagene for alvor ble tatt i bruk i begynnelsen av 1950 årene, Løvenskiold kjøpte sagene og de som ønsket det, fikk sin sag. Betalingen ble over en viss avtalt tid trukket i hogstoppgjørene.

Hver enkelt arbeider hadde sin hogstteig. Han felte trærne og kvistet dem på oversiden. Deretter kom

en avmåler, gjerne en skogvokter, målte opp og avmerket der stammene skulle kappes. Samtidig ble kubikkmeterinnholdet i stammen notert. Så var det hoggerens tur til å kappe stammene og kviste de på undersiden, så kunne hestekjørerene sette i gang.

Men før avvirkningen kunne begynne, ble hvert eneste tre som skulle hogges blinket. I tre-fire uker i august - september gikk som regel to skogvoktere og en mer tilfeldig medhjelper og blinket og klavet hvert eneste tres diameter i brysthøyde. En fjerde person var med og stakk på en blinkeliste i respektive diameter - kolonner de enkelte trær. På grunn av denne blinkelisten kunne man når blinkingen var avsluttet, regne ut hvor mange kubikkmeter som var planlagt avvirket. Prestasjonene økte, da tømmeret ikke ble barket, og også fortjenesten.

*Timberjack – en rammestyrte skogstraktor med vinsj for fremkjøring av hele stammer. Dette er en 1973-modell. Traktoren som Løvenskiold kjøpte i 1964 var svært lik denne. Dette var kanskje den første skogstraktoren av dette slaget i distriktet.
Bilde er utlånt fra Leif Kjølseten*

For driftsåret 1964 - 65 bestemte Severin og Carl Løvenskiold seg for å gå over til maskinell framdrift av tømmeret til bilvei. Carl kjøpte en Timberjack skogstraktor for transport av hele stammer fram til velteplass. Det ble dannet et arbeidslag på 5 mann. 3 mann med motorsager felte og kvistet stammene. Deretter kom en mann med traktoren og kjørte stammene fram til det vi kalte en produksjonsplass. Her stod en skogvokter, lønnet av Carl Løvenskiold, klar til å måle opp stammene og merke av der de skulle kappes til sagtømmer og cellulosevirke. Samtidig noterte han opp kubikkinholdet, som ble grunnlaget for oppgjøret med arbeidslaget. På velta var en femte mann som kappet tømmeret og rullet det opp i store lunner. Oppgjøret ble hver 14. dag utregnet

på grunnlag av skogvokterens oppgave og delt i 5 like store beløp.

Denne mekaniseringen skapte nok en del klager og misnøye blant arbeiderne som rimelig var. Blant annet ble alle hestekjørerene som årvisst hadde en kjøreakkord, arbeidsledige. Det kunne dreie seg om 10 -12 stk. Det samme gjaldt mange hoggere.

Denne framdriftsmåten ble praktisert til 1971. Da ble Timberjacken erstattet med 2 jordbruks- traktorer. Disse laget ikke så stygge sår i marken, når den ikke var frosset. Inntil da hadde hogsten foregått på tradisjonelt vis.

Slik ble det drevet fram til året 1984 da Ryen overtok. Han satte i gang med prosessorer og lastbærende redskap for framkjøring til bilvei.

Tjærebrenneriet (Tjuruverket) på Langnabben fra slutten av 1. verdenskrig

Bilde utlånt av Helen Lunderbye

Annen virksomhet

Av virksomheten ellers i Øierberget skog må jeg nevne at på slutten av verdenskrigen 1914 -18 bygde Carl Løvenskiold et tjærebrenneri på Langnabben. Det var en meget høy bygning og ut fra denne gikk en brygge ca. 1 meter over bakken og ca. 30 meter lang med skinnegang. På denne skinnegangen stod i mine guttedager to meget store kjeler på hjul. Jeg vil tro at produksjonen her først kom i gang på slutten av krigen og ble avsluttet like etter krigens slutt. Råstoffet til tjærebrenningen hadde vært tyristubber, og like til for bare noen år tilbake kunne man i traktene øst for Abbortjern mot Svartjern se hauger av stubber som var samlet, men som det aldri ble bruk for.

Under siste verdenskrig 1940 - 45 ble det i Øierberget skog hugget 10.000-vis reis med ved hvert år. Det meste ble solgt til brensel, men en del ble det brent kull av. I endepunktet på Fensjøveien, nord for Fensjøen, ble det bygget en stor ovn av tegl. Det var et lukke rom. I denne ovnen ble lagt

Løvenskiold hadde et sagbruk på Øiermoen som brant ned i 1917. Det ble satt opp en provisorisk sagbenk med tak over for å skjære materialer til oppsetting av et tjærebrenneri. Fra venstre på bildet: Ole Øieroset, Johan Larsen (lærer), Sigvart Øierås (Norstrøm), Johan Aurtjernsbråten, Ludvik Martinsen og Rotnelien. Bak står Ivar Gjeldaker. Brandval Historielags fotoarkiv.

Morten Johansens Scanie Vabis innkjøpt i 1956. Bakre hjulgang, som ses på bildet, ble heist opp på bilen under tomkjøring. De fikk 20-25 m3 med seg på lasset. På bildet står Rolf Eriksen oppe på lasset og Werner Johansen ved siden av. De hadde tømmer-transport både fra Løvenskioldskogen og fra Varald-skogen. Bildet er fra slutten av 50-åra.

Bilde er utlånt av Elisabeth Johansen.

inn fire storfavn ved. 1 storfavn er 3x1x4 meter =12 kubikkmeter. Altså i alt 48 kbm. Den var meget effektiv og enkel å betjene. Når et innlegg

var utbrent karret man kullene ut og en ny stabel ved ble lagt inn.

Det ble bygget to viktige skogsbilveier, Rugbråteveien og veien på vestsiden av Rotna opp til Storaven. Skurtømmeret, som ble kjørt fram med hest til disse veiene, ble med lastebilene kjørt til de lokale sagbruk.

På Sirnolaberget på svensk side var det en kar som drev butikk. Veien dit fra Øiergrenda gikk ned stien til Rotna ved Pøndunen der som Finnskogleden krysser Rotna. Denne stien fikk navnet Snusveien på grunn av tobakkstrafikken.

Jeg skal også forklare hvordan "Tyskerveien" oppstod. På forsommeren 1945 fikk Severin Løvenskiold spørsmål fra de norske myndigheter som hadde ansvaret for de tyske krigsfanger. Spørsmålet var om han kunne tenke seg å ta noen slike inn i arbeid. Resultatet ble at det kom 10-12 mann. De bygde sin egen brakke på nedsiden av veien vis a vis Solstad. De hadde sin egen kokk som ordnet med forpleiningen. Severin

Løvenskiold ansatte Martin Sønsterud fra Roverud som arbeidsformann. I løpet av sommeren ble da veien som tar av ved Solstad og ender ved Finnskogveien ved Abbotjern bygget. Derfor blir den da for all framtid kalt "Tyskerveien".

Investeringer

De fleste skogsarbeidere i Øierberget skog var småbrukere rundt omkring på Brandval Finnskog og fra bygda. De hogg tømmer om høsten og arbeidet på sagbrukene om vinteren. Tømmerkjøerne kom fra traktene rundt Nuguren og Hokåsen. Hvert år sagene var i drift her ved Øiersjøen, hadde vi mange kjøere innlosjert i drengestua i Negarn. Sommerfjøset ble midlertidig innredet til stall og hus for høy til hestene.

Severin Løvenskiold ville gjerne ha noen helårig ansatte arbeidere og bestemte seg for å bygge tre arbeiderboliger til bruk for folk som ikke hadde småbruk. Jeg tror det var på Elverum at det under krigen var startet opp en ferdighusfabrikk, Norske Trekonstruksjoner. Jeg mener også å huske at Severin Løvenskiold var med i styret der.

Han bestilte to hus og disse ble montert av Martin Sønsterud og hans bror Ludvik. De første beboerne i disse hus flyttet inn 1946 og var Martin og Sigrid Slåstad og Sverre og Emma Hagen. Senere bygget Olaf Øierberget og Ludvik Martinsen Rotnelien det tredje hus. Første beboere der var Erling og Else Bekkholt. Alle disse tre husene fikk navnene etter de første beboerne. Disse brukes også i dag.

Neste byggeprosjekt var skogvokterbolig. Den ble bygget av de tre brødre Sagen og ble tatt i bruk av skogvokterne i 1947, Einar Dragonmoen og Lars Baklien. Her ble det da et sammensatt navn "Dragonlien".

Severin Løvenskiold bygget videre, nemlig en ny skogbestyrerbolig, Golseter. Den første som bodde her var Reidar Rolsdorph og hans danskfødte kone Inger. Her var navnet allerede bestemt av de tidligere eiere Gellertson, Ottesen og Lie med at forbokstavene i de enkeltes navn dannet ordet "Gol".

*Skogvokterboligen Dragonlien bygd 1947
Foto: Halvor Noer 2010*

Noen av håndverkerne som bygde hovedbygningen på Øierberget i 1953. Foran fra v.: Trygve Myrvold, Konrad Sagen, Bjarne Skogland, Egil Grønnerud, Martin Sønsterud, Hans Sagen. Bak fra v.: Sverre Hagen, Finn Østbøl, Karl Steinmyren, Ole Vålbacken, Karl Engen, Ludvig Martinsen Rotnelien, Olaf Øierberget, Harald Flygind.

Bilde fra Historielagets arkiv.

Etter dette ble det tømret opp en bolig her på Øiermoen som var ganske lik boligen Golseter. Etter at den var ferdig bygget, ble den revet og kjørt til Ullernåsen og satt opp permanent der til bruk for familien ved Oslobesøk. Begge disse boliger ble satt opp av brødrene Sagen.

Et punktum for all denne byggevirksomhet ble satt da Severin Løvenskiold bestemte seg for å bygge en ny hovedbygning på Øierberget. Bygget ble oppført av Sagen-brødrene med medhjelpere, og så vidt jeg husker ble huset innflytningklart i 1953. Grunnmuren ble forlenget mot øst med ca. 1 meter. Dette ble oppdaget av myndighetene og Severin Løvenskiold fikk kr 10.000,- i mulkt.

Fossbutikken på Vestsida

av Arne Foss

Arne Foss har vært misjonær i over 50 år. De siste 40 årene har han vært misjonær i de gamle Sovjetområdene og er for tiden i Latvia. Red.

Tre små søsken finner noen ganger vegen nordover til butikken, en sommer for drøye 80 år sida. Eldste mann, Einar, kunne vel være om lag 8 år gammel. Nr. 2 var Ingrid, født i mars 1924 og minstekaren født i 1925. Men slikt som år og alder hadde en inga greie på den gangen. Men vi hadde litt greie på at det kunne være noe "sukkertøy" om vi kom nær disken inne i butikken. Jeg visste ikke hva ei samtale er for noe, eller emner for ei samtale. Eldstebror kunne svare for oss litt.

Arne Danielsen

Den gamle kremmeren bak disken hette Arne Danielsen og hadde sitt opphav på Finnskogen. Blidest var han visst mot meg; jeg fikk seinere ordet "namnkærer" lagt til mitt sparsomme ordtilfang. Så fikk hver av oss et par sukkertøyer. Noen penger til innkjøp hadde vi ikke. Om folk ellers kjøpte noe, så skjedde det iblant at en butikkeier spanderte et lite kremmerhus med godter som takk for handelen. Midlene var små, og kravene var ikke store heller.

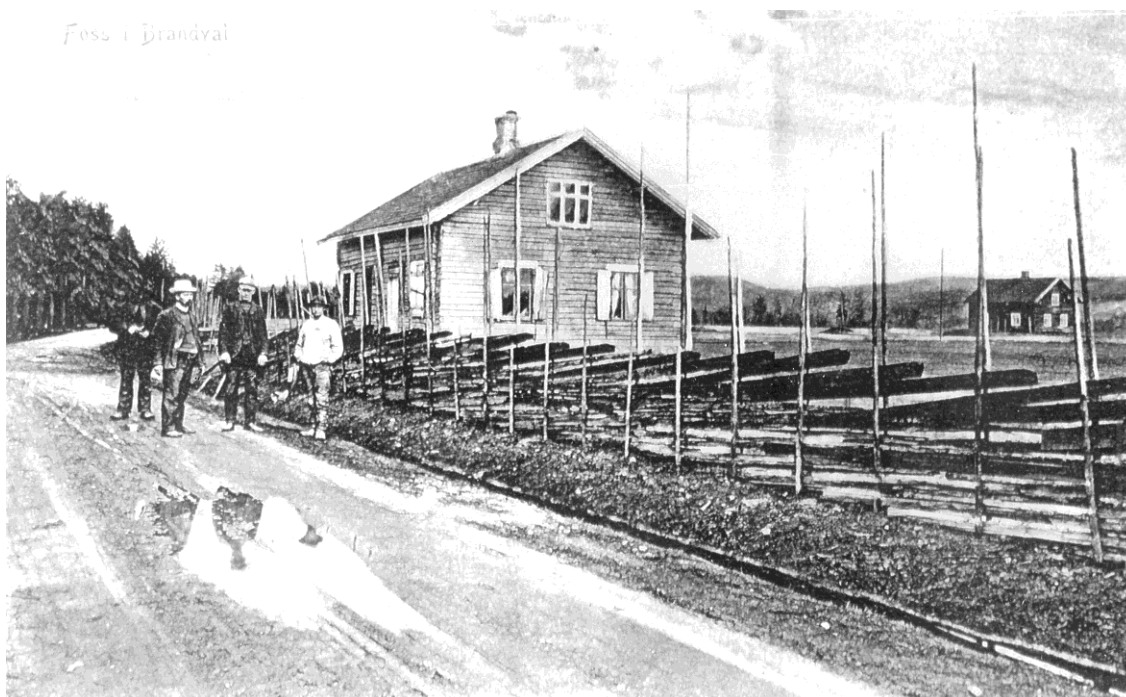
Arne Foss f. 1925

Den nevnte butikken er ikke noe helt lite byggverk. Satt opp for snart 100 år sia, her på vestsida av storvegen langs Glåmas vestsida - der "Odalsvegen" tar av mot vest. Men denne vegen gikk ikke helt til Odalen den gang.

En liten butikk hadde Gustav Foss hatt på jordet sitt straks på austsida av storvegen der. Men da han fikk nok å gjøre med garden så sluttet han. Og da fikk folk rundt her stifte det såkalte "Foss Handelslag". På ei tomt som ble avdelt av Gustav sin skog der ved veghjørnet.

Den nordre Fossmoen hadde et par svarte tømmerhus på sørsida, ganske nær butikken. Hjalmar, oppsitteren, hadde jobb som trikkekonduktør i Oslo. Der tjente han nok til å ha store gulltenner. Han fikk også satt opp ny låve nær Brudalsbekken.

Foss i Brandval

Butikken til Gustav Foss. Gården Foss sees til høyre i bildet. Bildet er muligens tatt før år 1900. Legg merke til den flott lagde skigarden.

Bilde fra Brandval Historielags arkiv.

Det var nedgangstider etter den 1. verdenskrigen. Arbeids- og pengeløse folk fikk handle "på krita" så lenge det var varer bak disken i handelslaget. Ekspeditøren Gunnar Syversen (fra Morskogen) orket ikke å nekte de sultne det de trengte. Og det store byggverket kunne antagelig ikke forrente seg heller.

Danielsenfolka hadde skog, og antagelig noe penger, og Arne D. var forsiktig. Folk berettet at han saknet en 5-øre. Den hadde vel havnet i den store rundovnen. De sa han tok all asken ut - så silte han asken og fant mynten! Og de hermet etter finnskogingens noe gebroknede språk. Han måtte etter hvert få en betjent til butikken, Bernt Engebretsen, om jeg minnes rett. Fotball-interessert var han og lanserte enda "Foss Ballklubb". De var litt ute på jordene rundt her, på jakt etter areal for ei fotballbane. Litt før laget A.I.F. "Brann" ble stiftet her omkring.

Olaf Øverlie

Og handelen gikk. Sia overtok Olaf Øverlie butikken. Bensinpumpa var der også. Papirposene fikk noe reklame påtrykt: "Foss Landhandleri – Kolonial og fetevarer. Manufaktur og isenkram -." I bærseongen tok butikken inn mye tyttebær. Bærplukkerne fikk sine til-gode-lapper å handle for. Ei inntekt til god hjelp i noen heimer. Kom en i rette skogen så kunne en plukke sanke noen bøtter på en dag. Vi så for eksempel Erling Berget fra Gammelstuen Foseid dro med hest til Finnskogen. De var der ei veke eller to og hadde et lass med bærkasser når de kom att.

Olaf Øverlie (hedmarking) var gift med Olea, jeg tror hun var niese av Arne D. De hadde datteren

Aud. Reidar Furuberg, en slektning av Olea, kom som betjent i butikken. Han ble gift med datter av Gustav Foss, og kom så til Foss (søndre). Og de fikk to døtre der.

Og kring midten av 1950-åra kom familien Lukashaugen – finnskoginger de også – til butikken. Den bar seg vel, i de følgende åra, og noen moderniseringer ble gjort.

Sia kom en pakistaner inn. Også han ominnredet

litt i de store "pakkbuene", som vi kalte de lagerrommene der. Og nye, moderne bensinpumper på sørsida var i bruk lenge.

Men en faktor kom inn: Flukten til byene tok mye folk ut fra

Ved disken i Fossbutikken i 1921.

Fra v. Gunnar Syversen – ekspeditør, bestyrer, Karen Fossberg, Ellen Foss, Nelly Foss (g. Persson), Øyvind Bakken, ukjent, ukjent, Magna Syversen. Nelly Foss f. 1917 var eldst i barneflokket til Ole Foss. Ellen var søster til Ole Foss. Bilde tilhører Elin Reppen - datter av Nelly Foss

Foss Landhandleri fra 1990-årene. Foto: Arne Foss

landsbygda (eller skogbygda ennå mer), og butikker blir nedlagt fort vekk. Leser vi statistikken, ser vi at i mange land bor 80-90 % av folket i byene, der arbeidsliv og fortjeneste finnes.

Bruktbutikken

I seinere år driver stedets Sanitetsforening et salg av brukte ting, i butikklokalet. Hele komplekset eies av Erik Kaspersen, entreprenør, som også har bygd bustad på bygningens vestende. Og heimen oppå butikken er utleid. Et nytt panel ser vi, utvendig, og en ny altan på sørsida. Gjerder og velklippet hekk ut mot vegene, veger med fint asfaltdekke. Så mye er blitt solidere og penere med åra.

Et tillegg til artikkelen om Fossbutikken

av Per Skogrand

Tomta til den gamle butikken på Foss har Gårdsnr. 12. Bruks nr. 12. Den ble tinglyst i des. 1859. 20. mars 1905 er det utstedt skjøte fra Erik H. Foss til Gustav Eriksen Foss for Kr. 10 000. Jeg har ingen opplysninger om når denne butikken ble bygd eller revet.

”Nye Fossbutikken”

Jeg har ikke funnet ut når lokalet ble bygd og Foss Handelslag opprettet, men det var trolig tidlig på 1900 tallet. Riktignok ble det utstedt en obligasjon fra Gustav E. Foss til Håkon Kjølseth pålydende kr. 25 000 - 30. juli 1923. Hvis dette har noe med byggingen av eller driften med butikken å gjøre, i så fall ble ikke handelslaget levedyktig lenge, for allerede i april 1926 ble det åpnet akkordforhandlinger. Og konkurs i juli 1926.

Det neste jeg finner er skjøte fra handelslaget til Arne Danielsen september 1926, salgssum var kr. 22 000.

Han drev butikken frem til 1931 da han døde.

Olaf Øverli kjøpte butikken for kr.15 000 inkl. løsøre for kr. 5 000 av Arne Danielsen sitt dødsbo april 1931. Olaf hadde en ekspeditør som het Einar Vestby fra Grue Finnskog. Einar Vestby ble med, når neste kjøpmann overtok.

Neste kjøpmann var Manfred Lukashaugen som kom hit fra Grue Finnskog, hvor han hadde drevet butikk i lokalet Elvesus. Manfred overtok Foss Landhandleri i 1953. Han var gift med Anna født Hanestad. De drev butikken til desember 1986.

Brede Waaler fra Nor overtok butikken, men dette ble bare for noen få måneder.

I 1987 overtok Kalid fra Pakistan butikken. Han drev butikken frem til 1996. Han satte også opp et tilbygg på vestsiden av bygget. Dette er i dag leilighet. Kalid reiste tilbake til Pakistan og banken tok over eierskapet av lokalene.

Helge Bjerke sto som eier fra 1996 til 2000. Lokalet i den nye delen, ble da brukt som lager. Tørmoen Sanitetsforening har drevet bruktsalg i butikklokalene fra 1997, og driver fortsatt virksomheten.

Per Skogrand f 1952

I februar 2000 kjøpte Erik Kaspersen eiendommen. Og han er fortsatt eier.

Bananmodneriet

En historie fra Fossbutikken som Arne Foss fortalte meg var at i butikken hang et skap med lys i, for modning av bananer. Så dette var sikkert avansert og moderne. Bananer kom til Norge først i 1905. De ble importert av trelasthandler Christian Matthiesen, senere kalt Banan- Matthiesen. Selskapet kjenner vi i dag som BAMA.

Når bananene først kom hit til vårt distrikt vet jeg ikke, men de var ømtålige å frakte, så det var vel helst i havnebyer de første bananene havnet.

Fossbutikken på et postkort fra 1950-60-tallet.

NB: Er det noen av leserne som vet når Fossbutikken ble bygd – butikkbildet er jo datert 1921? (Red.)

Melbyberget og et spesielt besøk

av Tor Aarstad

Ifølge Brandval bygdebok ble plassen Melbyberget ryddet i 1740-årene. Mange har holdt hus der, og plassen synes å ha hatt mange brukere. I folketellingen 1865 var Martin Bredesen husfader der med kone Eli Tostensdatter og barna Bernt, Theodor, Thea, Maren og Andrine. Martin var husmann på ei ku, 2 sauer, og han avlet bygg, havre og poteter.

Siden det har vært mange brukere av denne plassen, så er jo dette svært så sparsomme opplysninger. Ikke er det noen gamle å spørre heller som kanskje kunne sitte inne med noe viten. Dessuten er jeg jo blitt gammel sjøl og føler dermed sterkt for å skrive ned det jeg har mulighet å bidra med før alt forsvinner i historiens rikholdige glømmebok.

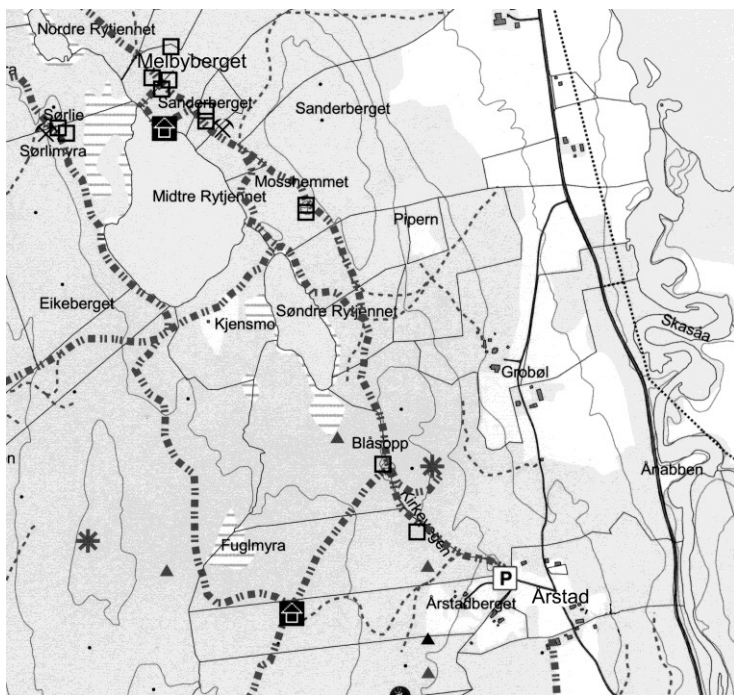
Tor Aarstad f 1932

Avstanden til disse stedene herfra er ca. en halvtimes vanlig gangfart.

I min barn- og ungdomstid var det fremdeles dyrkbare jordlapper, der hvor det nå er grov granskog; bare mosegrodde steinrøyser vitner om gamledagers kamp for tilværelsen. Disse vil ligge der til evig tid, men tuftene etter de små beskjedne husene vil nok etter hvert forsvinne. Jeg har målt tuftene etter alle husene i området; samtlige ligger på omtrent 40 kvadratmeter. Siden husene var små og familiene som oftest store, og det var ved nok i skogen, så fraus de nok ikke.

Om de svalt? Tja, det er ikke godt å si, men det fantes vel vilt i skogen og fisk i tjenna, slik det fremdeles er den dag i dag. Det ble også som nevnt dyrket korn - om enn i all beskjedenhet. Hvor ble så kornet malt? De trengte ikke dra så langt for å få det gjort. På et gammelt kart fra 1806, som jeg er så heldig å ha, er det tegnet inn tre vasshjul i bekken Rya som løper ut fra tjernet i vika ved Melbyberget. Bekkekverner var ganske vanlig i gamle dager. Den ene fantes ikke så svært langt fra tjernet og hemmet; de to andre var anlagt i bratta ned mot Sormerud.

Men det var ikke bare i gamle dager, det var kamp for tilværelsen og føda. Under siste verdenskrig, er det blitt meg fortalt, ble det dyrket poteter på Melbyberget. Og - ungdommen samlet seg der oppe til dans av og til under krigen. Hvorfor dette langt til skogs, vil vel noen undres på. Jo, fordi nazistene forbød ansamlinger av folk, og hva potetdyrking angikk så hadde det noe med forsyningsnemnda å gjøre. Detaljene kjenner jeg ikke til, men restriksjoner var det. Alt skulle kontrolleres - nitid.

Utsnitt fra Fjøsøerberget og Eikeberget grunneierslags turkart

Før jeg går videre på historiens stier, skylder jeg vel å gi et tips på hvor Melbyberget ligger til leserne som ikke er *skogardkjente*, som det heter. Over høgdedraget fra Årstad til Sormerud og Myrer går den gamle kjerkevegen. Langs den var det fra gammelt flere hem, så som Mossheimmet, Sanderberget og lengst nord, Melbyberget som lå fint til ved nordenden av det midtre Rytjern.

Etter dette har stillheten rådd over Melbyberget inntil 28. juni 2003. Da ble det liv og røre der for en stakket stund. Gjennom Unni Lunder på Botner fikk jeg forespørsel fra en Finn Olsen - bosatt på Lillehammer. Disse to var i slekt og hadde sine aner fra denne gamle boplassen! Olsen hadde nemlig planlagt en samling av etterslekten på Melbyberget og var på jakt etter en kjentmann til å følge dem dit. Det var en oppgave som jeg så fram til med glede og spenning.

Utover det jeg ovenfor har nevnt, var det ikke så mye jeg kunne bidra med om Melbybergets historie, men det kunne jammen, til min store glede, Finn Olsen, organisator ved Høgskolen i Lillehammer. Noen dager etter vårt besøk på gamle tomter, fikk jeg tilsendt et fint laget hefte med mange fotos og et kolossalt rikholdig slektsregister. Bortsett fra Unni Lunder kjenner jeg ingen av etterslekta - bare navnene. Det dreier seg da også om hundrevis av personer som han har funnet fram til. Imponerende jobb!

Kafferast ved Gapahuken i 2003.

Fra v.: Marry Johansen, Nuppen Olsen, Odd Johansen, Finn Olsen, Britt Olsen, Unni Lunder, Randi Lyngås, Geir Olsen, Vidar Lunder og Eivor Olsen m/dattera Thea.

Foto: Marius Lyngås

Det var en vakker dag og en fin forsamling som vandret nordover den gamle kjerkevegen fra Årstad; femten i alt med stort og smått. Med smått menes de som måtte bæres på ryggen. Det ble en høyst minneverdig og interessant dag, der vi ruslet småpratende blant gamle hustufter med påfølgende god mat og drikke ved den fine gapahuken like i strandkanten av tjernet.

Disse trivelige og interessante gjestene brakte på en måte fortiden tilbake og levendegjorde historien om folkene som fristet sin tilværelse der for lenge, lenge siden. Så lenge siden at det er snakk om en heilt annen verden, som man må tenke seg grundig om for å forstå og fatte. Bare dette med den store stillheten som måtte ha rådd

En av forfedrene til Olsen var Torsten Toresen Brynn fra garden Brynn som ligger rett sør for Grue kjerke og er nærmeste nabo nest etter Voll. Torsten giftet seg med Eli Olsdatter, og de fikk seks unger sammen. Eli brant inne i den store kjerkebrannen pinsedagen 26. mai 1822 sammen med sin 15-årige datter – også med navn Eli. Torsten satt da igjen med 5 unger hjemme.

Den 12. august 1824 giftet han seg på nytt ; denne gangen med Malene Svenningsdatter Nugurn(!?) Foreldrene hennes het Svenning Olsen og Marte Larsdatter Fjoser eller Digernes.

Torsten flyttet til Melbyberget - uvisst av hvilken grunn - undres sagaen. Torsten og Malene fikk en datter sammen. Eli het også hun: født 15. august 1826, død 2. oktober 1902.

Det heter i et gammelt ordtak at du må til naboen for å høre åssen det står til hjemme. I dette tilfelle var ”naboen” en slektsgransker fra Lillehammer

*Etterslekta ved oppslagstavla på Melbyberget i 2003
(+ kjentmenn Melby og Stomperudhaugen). Fra v. foran: Vidar Lunder, Britt og Finn Olsen, Løfsgård jr., Hilde Johansen og Randi Lyngås. Bakre rekke: Eivor Olsen m/datter Thea, Unni Lunder, Odd Johansen, Geir Olsen, Marry Johansen, Ragnhild Olsen (Nuppen), Kjell Melby, Anne Berit Løfsgård, Anne Marie Stomperudhaugen og Marius Lyngås.*

Marius Olsen (1882-1963) med sønnen Gunvald (1916-2002) på armen. Gunvald er far til Finn Olsen. En yngre sønn, Kristoffer (1918-1993) er far til søstrene Sigrunn, Unni og Randi. Gunvald og Kristoffer med familier bodde i Lia i Kongsvinger.

I historieheftet til Finn Olsen finner jeg at Marius Olsen er barnebarnet til Eli Torstendtr. Han ble født på Melbyberget i 1882, men flyttet som barn/ungdom til Kongsvinger. Marius er bestefar til Finn Olsen og til søstrene Sigrunn Lindstad, Unni Lunder, og Randi Lyngås.

Av ordenes saga

av Tor Aarstad

Om å gå i baret: Dette uttrykket blir ofte brukt i betydningen å dumme seg ut eller bli lurt – og det som atskillig verre er, for hør bare: Utover høsten og henimot jul for tre år siden ble det foretatt tynning her oppe i skogen, med hogstmaskin, selvfølgelig. For å inispisere det jeg kaller voldtekten av skog og Moder Jord, gikk jeg gjennom hogstfeltet like nordom Galtebu.

Der jeg kranglet meg fram i tussemørke, blant barhauger og kratere etter monstermaskinene, ble plutselig dette uttrykket med å gå i baret brått og brutalt anskueliggjort.

Hvordan uhellet egentlig hendte, er jeg faktisk ikke riktig klar over, for det kom så bardust på. Stupte framover og havnet i et vassfylt, djupt krater så gule fæssen sto. I bunnen av dette befant det seg en spiss stein i akkurat passe posisjon. Traff den høyre skulderen min; den hadde det ikke godt, det ble brudd, så jeg måtte friste en keivhendt tilværelse og smertefulle, søvnløse netter i lang tid framover. På legevakta ble det hele 6-timers ventetid på behandling, som jeg ikke fikk fordi behandling ikke kunne gis.

Etter dette må mitt råd bli: Hvis du som skogstraver endelig må forsere ulendt terreng gjennom kvist og vål, så senk blikket til passelig nivå, løft føttene forsvarlig og rens huggu for uvedkommende og høytravende tanker – om de da måtte finnes.

Konklusjon: Dette med å gå i baret, er slett ikke bare-bare!

Utflyttet brandvalitt fikk heder

av Gøril Vandbakk Kjærstad

Vi har ikke pleid å omtale medlemmer i laget som har fått spesielle hedersutnevnelser. Men er det flere utvandrete brandvalitter som kan måle seg med dette, så tar vi gjerne imot innlegg. Trond er avbildet i 2010- kalenderen for oktober måned – på guttelaget i 1959.

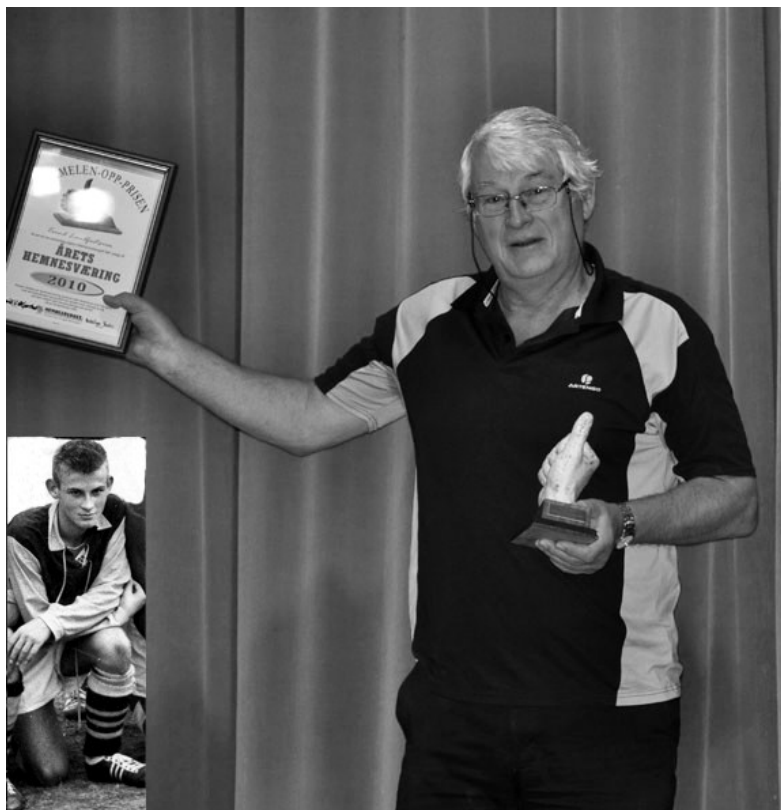
Trond Landfastøien ble kåret til "Årets hemnesværing for 2010 av Hemnesberget Vel og tildelt "Tommelen-opp-prisen". Vi tar med begrunnelsen leder Gøril Vandbakk Kjærstad leste opp ved tildelingen 14.11.2010 – noe forkortet: (Red).

Få har hatt et så langvarig og glødende engasjement for å få til positive ting for tettstedet Hemnesberget. Siden han kom hit som ung lærer tidlig på 1970-tallet har Trond hatt en finger med i svært mye positivt for stedet. Han ble tidlig med i det aktive revymiljøet på Hemnesberget på 70- og 80-tallet, og både sang og gjøglet til folks store fornøyelse.

Med bakgrunn fra fotballmiljøet i Kongsvinger ble han raskt en av de faste på Hemnes IL sitt A-lag. Der var han som en klippe i mange år. Han begynte i Hemnes Mannskor i 1976 og er fortsatt med som en av de mest trofaste medlemmene.

I 1982 var han med å starte Hemnes-Oktetten, og han bidro sterkt til dette lille blandakoret i nesten 10 år. Da Hemnes Hornmusikk gjenoppsto tidlig på åttitallet, var han så avgjort en av de som bidro mest. I 1982 og 1983 var Trond pådriver i lag med andre for å få til en musikkfestival på Hemnesberget.

Allerede i 1986 fikk han Hemnes kommunes Kulturpris. Idrettshallen på Hemnesberget sto ferdig i 1987 etter tidenes største dugnadsprosjekt noen sinne her på stedet. Trond var primus motor for å skaffe nok frivillige til hver ei dugnadsøkt i nesten to år. Drifta av andelslaget Hemnes Allaktivitetshus AL i 20 år er også en historie der Trond Landfastøien har lagt ned uttallige timer med frivillig arbeid. Som nyslått pensjonist i 2009, fikk han organisert en ny dugnadsgjeng. Allhusets Venner ble en realitet høsten 2009, og denne gjengen møttes så godt som fast hver onsdag morgen. Trond fristet disse onsdagene med nytrukket kaffe og nystekte vafler til et hyggelig "morgenmøte". Arbeidet etterpå gikk med liv og lyst.

Trond Landfastøien mottar diplomtet som "Årets hemnesværing" og "Tommelen-opp" prisen.

Foto: Tore M. Furuhatt

Innfelt:

Trond som back på Branes guttelag i 1959.

Klippet ut fra Brandval Historielags bildearkiv (Red.)

Da Båstua ble reist i 2004 var det igjen Trond Landfastøien som ble bedt av Båtforeningen om å være "innpisker" for dugnadstroppene. Han utførte også her en utmerket jobb som dugnadsgeneral. Han fikk da også "Årets Båtsmann" under båtfestivalen i sommer for sitt engasjement for båtmiljøet.

Når Hemnes idrettslags Vetenrennet arrangeres hver vinter, har Trond vært med i tidtakerstaben de fleste ganger, og utallige andre arrangement i regi av idrettslaget.

Et snart førtiårig engasjement for fremgang og trivsel på Hemnesberget burde i høyeste grad kvalifisere for å bli utnevnt til "Årets hemnesværing 2010."

Visa om dansen på Raiskyskjæret

av Dagfinn Olsen

I Brandvalitten for desember 2010 er det i forbindelse med Thorbjørn Mengkrogs artikkel fra Mengkroken tatt med 2 vers om Raiskyskjæret. Det er usikkerhet om forfatterskapet.

Historien er slik: I 2001 arrangerte vi i Roverud øst Utmakslag en vandring langs Finnestien fra Vais til Hauger etter at denne var ryddet av Utmakslaget. Første rast på vandringen var Raiskyskjæret hvor det er flott utsikt østover "så langt øyet kan se". Vi hadde avtalt med Tommy Tomteberget at han skulle ta i mot oss her med sitt trekkspill. Da ble disse omtalte versene delt ut til forsamlingen og sunget til akkompagnement fra Tommys trekkspilltoner. Forfatterskapet ble ikke opplyst.

Men nå er disse versene kommet på trykk og da får jeg vel motvillig innrømme at det var min kone Aud og jeg som i all hast snekret sammen disse strofene. Vi burde kanskje føle oss beæret når redaktøren lar seg forlede til å sammenligne dette med salige Einar "Liaklev" Seterliens kvaliteter på dette område. Riktignok arbeidet jeg et par sommere i skogen med Einar i ungdommen. Det husker

Dagfinn Olsen f. 1942

jeg tilbake på med glede. Jeg lærte mye av Einar, men han overførte nok ingen av sine evner som versesmed til meg!

Ellers kan vi ta med her at festene på Raiskyskjæret trolig opphørte ca. midt på 1920-tallet. Erling Raisky (1914-2001) fortalte meg at han som unggutt var her oppe og så slåsskamper som den gang foregikk på tørre nevene. Martin Arvetorpet f. 1925 har hørt det samme fra Erling. Gulborg Arvetorpet f. 1927 som er fra Raisky kan ikke minnes disse festene. Da skulle tidspunktet som er nevnt være noenlunde korrekt.

En oppfordring til slutt: Ta gjerne en tur til Raiskyskjæret. I fint vær tror jeg dette utsiktsmessig er en god nr. 2 etter Dronningens Utsikt.

*Alf Øiungen (1932-2008).
Her sitter han på
Raiskyskjæret i 1997.
Møkeren i bakgrunnen.
Foto: Anne Larsen Lieung.*

En levende Finnskog- vårt felles ansvar

av Hans Johnsson

Prosjektet

Den 7. Januar var undertegnede og besøkte Brandval Historielag. Jeg er prosjekt-koordinator for prosjektet "En levende Finnskog- vårt felles ansvar", som er et 3-årig prosjekt med Hedmark fylkeskommune og Värmlands museum som prosjekteiere. Prosjektet startet opp i 2008 og avsluttes i august 2011. Prosjektet har en visjon "att skapa en levande Finnskog där de skogsfinska byggnads- och kulturmiljöerna utgör en resurs för framtida generationer".

Prosjektet har flere delmål men kanskje det viktigste av dem alle er å bygge opp kunnskapen om den skogsfinske kulturarven og gjøre denne til en ressurs for samfunnet. Prosjektet har også som målsetting at det skal jobbes for å sikre og levendegjøre den skogsfinske kulturarven.

Prosjektet har tre bein å stå på;

1. kunnskapsoppbygging,
2. kulturturisme og entreprenørskap og
3. sluttrapportering og forankring.

Når prosjektet avsluttes den siste august, er håpet at prosjektet skal ha fått på plass;

- En klassifisering og synliggjørende av den skogsfinske bebyggelsens tilstandsgrad og dermed også behov for istandsetting.
- Kunnskapen om den skogsfinske kulturen har økt.
- Entreprenørskapet og det kulturbaserte næringslivet har blitt styrket.
- Et varig nettverk/arena mellom ulike aktører har blitt skapt.

Våningshuset på Hansrud nord for Roverudsetra. Et stikktak som ikke vedlikeholdes fører til et raskt forfall.

Hans Johnsson f. 1972

På den norske siden har solørkommunene med Kongsvinger, Statsskog, Riksantikvaren, Norsk kulturråd, Museene i Solør – Odal, Glomdalsmuseet og Norsk skogfinsk museum finansiert prosjektet sammen med Hedmark fylkeskommune og Interregsekretariatet. Prosjektet har et budsjett på omlag 9 millioner kr, hvorav 4 millioner er på norsk side.

Skogfinsk byggeskikk/registrering på Finnskogen

For 3 av de 4 medvirkende kommunene har et registreringsgrunnlag blitt utarbeidet. En god kunnskapskilde for denne jobben har vært de mange bygdebøkene. Registreringsgrunnlag for Brandval er tatt fram og har blitt tilsendt Historielaget.

Hva er da typisk for byggeskikken på Finnskogen? Jeg vil mene at håndverket, de spesielle bygningstypene og ovnene og til dels også taktekingen er det som gir byggeskikken på Finnskogen særpreg. I registreringene har røykstueene, badstueene, kokhusene (bryggerhus), og riene vært spesielt viktige å kartlegge. En annen viktig del med registreringene er den tilstandsregistrering som gjennomføres for hver bygning. Den følger norsk standard for tilstandsregistrering av kulturhistorisk bebyggelse (NS 2340).

Det har blitt registrert 9 røykstuer på Brandval Finnskog, men det er trolig at det finnes flere igjen, da registreringene ikke er avsluttet. Videre har det blitt registrert 5 badstuer. Per dags dato er det ikke registrert noen rie på Brandval Finnskog, men ved en befaring ble det stilt spørsmål om det kunne være ei rie, det gamle fjøset på gården Vålet som brukes av Turistforeningen. Kari Sommerseth Jacobsen som har registrert i området fra før,

Våningshuset i Øvre Homsjørøya har i senere år fått lagt bølgeblikk på taket. Dette har hindret ytterligere forfall. Bureien sees i bakgrunnen

mente at bygningen kunne være ei rie, men jeg er mere av den oppfatningen at bygningen kan være en ombygget badstue. Lignende bygning finner vi på gården Nordli. Her har vi ei badstue som har blitt ombygget til fjøs. Hvordan det egentlig er med uthuset ved Vålet er vanskelig å si, da den er i full ferd å dette ned.

Røykovnen i røykstua på Brenna

Det samme gjelder en bygning på gården Lauvåsen. I den søndre delen av den dyrkede marka ligger det inne i skogen en bygning som har falt ned. Jeg kunne dessverre ikke se om det var

noen ovn der, men bygningen har en slik beliggenhet på tunet at det kan være en badstue. En gjennomgang av kildematerial fra gården og intervjuer med eier og andre kan kanskje gi opplysninger om dette.

Dette har skjedd med mange bygninger på Finnskogen. I 2006 utførte jeg en registrering av 2 skolekretser på Grue Finnskog (Askogsberg og Linna). I samme område hadde det i 1976 blitt utført registreringer under SEFRAC- prosjektet.

Jeg sammenlignet mitt materiale fra samme område med denne SEFRAC- registreringen for å oppdage at det manglet 17 % av bygningsmassen. På disse 30 årene har omtrent hver femte bygning gått tapt. Det er stor sannsynlighet for at det samme gjelder også her på Brandval Finnskog, men det har ikke blitt utført noen sammenligning av SEFRAC- materialet og registreringene fra 2010 enda.

En annen viktig bygningstype for den skogfinske byggeskikken er kokket. I denne bygning ble det laget mat før selve bolighuset fikk inn en åpen peis og mat kunne lages inne. Kokket fikk etter at peisen ble installert en litt annen oppgave og det

Er det badstua i Lauvåsen som har brutt sammen her?

ble mer en bygning for bakst, slakt og brygging, med andre ord bygningen fikk den samme bruken som bryggerhusene og det er vel kanskje derfor de fleste av oss sier bryggerhus i dag.

Badstua på Øvre Lauvhøgda, reddet med bølgeblikktak

Nå under vinteren kommer samtlige registreringer å legges inn i riksantikvarens database for kulturminner. Her finnes opplysninger om fredete bygninger og automatiske fredete

Kokhuset på Øvre Lauvhøgda reddet med et bølgeblikktak.

Alle bildene er tatt av forfatteren

På Finnskogen vet vi at før finnene kom, var skogene i bruk, blant annet for setring. I Sætaberget hadde jeg en fin opplevelse. På nedre Sætaberget var det nemlig bevart ei røkstue. Denne var for meg ikke kjent, og da jeg kom hjem til kontoret og oppdaget Sætaseter og de mange skogteigene begynte jeg å tenke. Var dette noen reminisens fra en tid da Sætaseter var i bruk som sæter? Jeg vil tru dette. Dette viser at den skogfinske kulturen fantes side ved side av bygdekulturen. Selvfølgelig trengs det mer etterforskning og kunnskap om dette, men jeg syns dette var meget interessant.

kulturminner men fra 2006 også skogfinske bygninger og gårdsmiljøer. Ved henvendelse til Riksantikvaren er det mulig å få passord og få ankomst til de opplysninger som ligger inne der. Nettadresse til Askeladden som databasen heter er www.askeladden.ra.no.

Vil du vite mere om prosjektet kan du lese på fylkeskommunen sin hjemmesider; www.hedmark.org/ kulturminner/ En levande Finnskog.

PS: Hans ønsker kontakt med lokalkjente om disse registreringene. Ring han gjerne på tlf: 00 46 702 141 672. Red.

Hvem er dette? Skolebilde fra Bånerud skole

Vi har følgende bøker og skrifter til salgs

Brandvalboka – Finnskogen		Kr 550
Skogbrukets historie i Kongsvinger		Kr 290
Brandval Kirke 350 år		Kr 200
Gamle Roverud		Kr 330
Brandval og Vinger Bondelag 100 år		Kr 200
Norsenterets historie		Kr 200
Agnåa – Vestmarkas perle		Kr 200
Lovise og Nils Hagen med etterkommere		Kr 30
Brandvalitten	ny	Kr 30
	gammel	Kr 20
Kalendere	ny	Kr 70
	gammel	Kr 20
Kart:		
Tur- og kulturminnekart Eikeberget og Fjøserberget		Kr 50
Jakt- og turkart Kongsvinger Vestside		Kr 50

Kontakt: Ivar Paulsen tlf: 628 11 186. E-post: ivar-pau@online.no. Porto kommer i tillegg.

NB: Brukte gamle Brandvalitter mottas med takk (Red.)

Gamle ord og uttrykk

av Tor Aarstad

Fånitta = nytteløst

Hæler itte = holder ikke ut med

Hælinga – Ner det bær i hælinga = når det
kommer til stykket

Hæ = hva

Hæppæs = hvor

Hæssen = hvordan, hvorledes

Lirom (Når det -) = om en stund

Maurjekt = gikt, noe som kribler i legger
og lår

Sanke ber = plukke bær

Skreddertime = skumringstid egentlig. Uttrykket
skriver seg fra parafinlampens tid. For lyst til å tenne
lampa; for mørkt til å gjøre handarbeide, så det ble ei
sund sittende i meditasjon. For å spare brennstoff –
sjølsagt.

Slærke = være laus, slingre,
ikke henge godt sammen

Slærkærbe = slurvete utført arbeide

Stirskåk = ei styrende kjærring

Survinn = sutrete

Sætta på = om kalv som tas til livdyr

Søfte fær = kruse for, skjemmes

Tærje = å våge

Utflugar = hest som løper løpsk

Viu-sveg = vidjeband, vridd "8-tall" av
selje el. av andre treslag som holder staurbordet i
hop. Altså skigardsstaurer.

Vække = lita bjølle, især for hest
med vinterdoning.

Ordtak

Jeg har hatt mange bekymringer i mitt liv, men de
fleste ble det ikke noe av.
(Mark Twain. Aktuell i disse dager 100 år etter hans
død.)

Den som går i sin fars fotspor, etterlater seg ingen.

Makten har rett når retten har makt.
(Derfor må vi bøye oss for den utidige overvåkingen
som storebror bedriver over hodene på ærlige,
anstendige mennesker.)

Vanetenkning er en utbredt uvane.

For overklassen finnes ingen overklasse.

Det er ikke den store samtalen som er viktig, men den
daglige.

Vanlig sunn fornuft er ikke særlig vanlig. (Voltaire.)

Den som slæss me feiarn blir svart åkke han vinner
eller tapar.

Du skær itte lære ei gammal høne å huke.

Strofer etter Trygve Brenna

Trygve Brenna 1881-1973.
Se omtale av Trygve i nr 2. 2008

Trygve hadde postkassa si på stabbursveggen på
Haug. Det hendte at han gikk oppom Anna og Gustav
Engen og da kunne det vanke en kopp kaffe.
En høst møttes Trygve og Gustav ved postkassa. De
snakket om avlinga, og Trygve kommenterte
potetgraset på Haug. "Du får fine poteter her", sa
Trygve. "Ja, potetene liker seg godt i denne jorda",
sa Gustav. "Je sætte pottiser i fjor, je au", sa'n
Trygve. "Dom likte sæ så gætt i jorda så dom har itte
kommi oppatt einnå".

Historielaget har Å R S M Ø T E på Roverud Samfunnshus, onsdag 23. februar kl 18.30.

Styremedlemmer møter kl 17.30.

Presentasjon av *Kulturfestningen i Grenseland*
ved festningsforvalter Jonny Fjeld, Kongsvinger Festning

Kaffespleis

Årsmøtets sakliste:

1. Åpning – valg av møteleder og protokollfører
2. Valg av to til å skrive under protokollen
3. Årsmelding – Historielaget og Bygdetunet
4. Regnskap Historielaget
5. Regnskap Bygdetunet
6. Godtgjørelse for tillitsvalgte
7. Budsjett 2011 for Historielaget og Bygdetunet
8. Kontingent for 2012
9. Virksomhetsplan for 2011
10. Valg
11. Innkomne saker til Årsmøtet

Saker som ønskes tatt opp må være styret i hende senest 10. februar.

Medlemmer som ønsker frasingelse av tillitsverv må selv kontakte valgkomiteen.

Vel møtt

Styret

KVELDSÅPENT PÅ SKINEB

Første torsdag i hver måned kl 18.00 - kl 20.00 +.

Torsdag 3. februar	Tema: Utesamlingene og låven på Skineb. Prosjektforslag v/ Johan Seglsten Verter: Styret	
Torsdag 3. mars	Tema: Presentasjon av Austmarka Historielag v/Vidar Pedersen Verter: Styret	
Torsdag 7. april	Tema: Registrering av verneverdige bygninger i Brandval v/Halvor Noer Verter: Styret	
Torsdag 5. mai	Tema: Dugnad på Skineb	Verter: Tunstyret

Slektsgranskingsgruppa har åpne møter på Skineb

2. tirsdag i måneden kl 18.00: 8. februar, 8. mars, 12. april

Bli kjent i arkivet i Nistun

3. onsdag i måneden kl 16.00 – 19.00: 16. februar og 16. mars.

Tirsdagsklubben møtes på Skineb

Siste tirsdagen i måneden kl. 11.00 - 22. februar, 29. mars og 31. mai.

Tundagen på Brandval Bygdetun, Skineb

arrangeres lørdag 4. juni 2011 kl 12.00 - kl 16.00.